

Nová maturita – příprava, stav a význam pro vysoké školy

Alfréd Dytrt

1. Přípravné období

Podmínky první poloviny devadesátých let umožňovaly téměř nekontrolovatelné rozšiřování vzdělávací nabídky v sektoru středního vzdělávání (vznik nových škol a rozšiřování, rozšiřování oborové nabídky). Dosažitelnost středního vzdělání ukončeného maturitní zkouškou se stala téměř masovou záležitostí, paradoxně v souladu se záměry minulého režimu.

Již v roce 1996 zazněl na konferenci ředitelů gymnázií v Olomouci požadavek na upevnění prestiže již tehdy silně rozkolísané úrovně maturitní zkoušky. V usilování o uchazeče totiž úroveň výstupní zkoušky nehrála a nehraje roli.

Ministerstvo školství na neudržitelnou situaci reagovalo různými koncepty reformované maturitní zkoušky (Sonda maturanť, Maturita nanečisto), které byly poměrně dlouho ověřovány a staly se také základnou pro dnešní podobu nové maturity, jejíž podoba byla stanovena zákonem č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání ve znění pozdějších předpisů (školský zákon).

Od té doby se připravují prováděcí normy, postupy, logistika.

Již dvakrát byl posunut zákonem stanovený termín pro její spuštění.

2. Současný stav

CERMAT, který maturitní zkoušku dlouhodobě připravuje, dopracovává organizační a logistické procesy.

Nyní ovšem v poměrně nepříznivé atmosféře, která se projevuje ve zvýšené míře i mezi samotnými pedagogy a řediteli škol (apatie, kritika, protesty, petice).

Příčinami mohou být zejména:

složitá organizace a časová náročnost konceptu

komplikovaná organizace, množství a časová náročnost již probíhajících školení

neustálé zpochybňování stanovených principů, odsouvání termínů

minulé koncepty zkoušky nepřinesly žádné konkrétní výsledky, jen pocit marného snažení

nepříliš zřejmý zájem vysokých škol

obavy některých škol a pedagogů (změna požadavků, srovnatelnost výsledků, pohodlnost)

Zároveň se opětovně otevírají diskuse o již dořešených záležitostech (dvě úrovně zkoušky, obsah jednotlivých zkoušek, povinná matematika aj.), které vracejí diskusi o mnoho let zpět. Naopak některé okruhy si opětovnou diskuzi zaslouží (srovnatelnost výsledků, využitelnost vysokými školami, harmonogram a organizace zkoušek aj.).

Komentář ke zmíněným okruhům však považuji za vhodné připojit.

Dvě úrovně zkoušky jsou výsledkem dlouholeté a marné snahy najít „společný minimální obsah znalostí“ pro maturanť všech typů středních škol. To by bylo možné pouze za předpokladu, že onen „společný minimální obsah znalostí“ bude tak nenáročný, že prestiž zkoušky z pohledu nezanedbatelného množství maturujících významně klesne. Druhá možnost (zásah do systému, tzn. zúžit počet škol či oborů, na nichž se vzdělávání ukončuje maturitní zkouškou), byla diskutována spíše okrajově. V principu by mohly být obě úrovně směřovány takto: nižší úroveň potvrzuje dosažení kompetencí a znalostí, které jsou potřebné pro výkon zaměstnání, k jejichž výkonu je nutné ukončené střední vzdělání, vyšší úroveň by mohla být podmínkou přijetí ke studiu na vysokých školách.

Obsah jednotlivých zkoušek byl veřejně diskutován a před mnoha lety stanoven, je sumarizován v „katalozích“. Nyní by měly být podle mého názoru diskutovány pouze změny

obsahu, které jsou či budou vynuceny změnou určujících podmínek (např. rámcové vzdělávací programy, návaznost na změny vzdělávací politiky, priorit vzdělávání apod.).

Povinná matematika byla mnohokrát diskutována, výsledek je kompromisem, lze řešit jinak – viz níže.

Srovnatelnost výsledků oslabuje písemná a ústní zkouška z českého jazyka a cizích jazyků. Pouze didaktický test umožňuje za dodržení předepsaných postupů a podmínek objektivní srovnání, popř. zpětnou vazbu. Objektivita zkoušky je však i v těchto podmínkách nesrovnatelně vyšší, než při stávající maturitní zkoušce.

Návrhy na přesunutí „méně objektivních“ procesů do profilové části mají racionální základ, avšak podmínky pro jejich uplatnění nejsou již zřejmě reálné (školení již probíhají, obnovené diskuse a nutné legislativní změny by proces příprav opětovně prodloužily).

Harmonogram a organizace zkoušek výrazně zasahují do závěrečného pololetí posledního ročníku a dotýkají se i nedořešeného vztahu k vysokým školám.

3. Význam pro vysoké školy

Standardizovaný výstup ze středního vzdělávání poskytne další kritérium pro posuzování uchazeče o vysokoškolské studium, a to v podrobnější podobě ve srovnání se současností (pouhá stupnice hodnocení s téměř nulovou výpovědní hodnotou).

VŠ mohou při stanovení podmínek přijetí ke studiu ovlivnit volbu maturitních předmětů uchazečů podle vlastních potřeb. Pokud tedy budou požadovat např. zkoušku z matematiky v určité úrovni, bude dosaženo cílového stavu bez zdlouhavých diskusí o potřebnosti povinné zkoušky z matematiky, popř. dvou úrovních zkoušky. Zde leží klíčová úloha vysokých škol – individuální volba „zkušebního portfolia“ pro potřeby přijímacího řízení navíc postupně doladí a lépe nasměruje volbu maturantů.

Často diskutovanou otázku „vstupenky“ na vysokou školu doporučuji chápat tak, že se jedná o splnění podmínek příslušné vysoké školy (viz výše), nikoli automatický nárok na přijetí ke studiu. Při přechodu uchazečů si VŠ stanoví jakákoli další kritéria, logicky by však jejich těžiště mělo ležet ve výsledku maturitní zkoušky.

Využitím nové maturitní zkoušky by byl současný přijímací proces na vysoké školy zprůhledněn a byl by eliminován dojem určitého provizoria (NSZ Scio, vlastní testy a postupy) i často odlišné podmínky pro jednotlivé uchazeče (místní podmínky, subjektivní faktory, placení a opakování testů, apod.).

Při stanovení harmonogramu průběhu zkoušek by vysoké školy měly být účastníky jednání o návaznostech stanovených termínů (zejména s ohledem na přijímací řízení na VŠ po ukončení maturitních zkoušek a získání maturitního vysvědčení).

Mimo uvedené okruhy si nově koncipovaná maturitní zkouška zaslouží pozornost vysokých škol i z toho důvodu, že žáci středních škol budou ke zkoušce i studiu při vědomí návaznosti a uplatnění jejich studijních výsledků přistupovat nutně z jiných pozic - budou lépe zvažovat volbu vysoké školy, maturitních i volitelných předmětů, což jistě pozitivně ovlivní úroveň i hloubku jejich znalostí. A to je také společným zájmem středních i vysokých škol.

Závěrem stručně zmíním i jiné funkce nové maturitní zkoušky, např.: ověření efektivity školního vzdělávacího programu, jasně definovaný výstup pro budoucí maturanty, informace pro uchazeče o vzdělávání ve střední škole. Také pro stát, který stanovuje a garantuje vzdělávací strategie, je informace o výstupech vzdělávání nepostradatelnou zpětnou vazbou – zejména v prostředí, které poskytuje školám širší autonomii ve stanovení vzdělávacího programu.